

מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז (הוריות ג)

גליון 468

בדרף ג. איבעיא להו הורו ב"ד חלב מותר, ועשו מיעוט הקהל, וחזרו ב"ד בהן והורו, ועשו מיעוט אחר מהו, כיון דשתי ידיעות נינהו לא מצטרף או דלמא כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף. ואם תמצא לומר כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף, מיעוט בחלב שעל גבי הקבה ומיעוט בחלב שעל גבי דקין מהו וכו'. ואת"ל שם חלב הוא ומצטרף, מיעוט בחלב ומיעוט בדם מהו, הכא ודאי דתרי איסורי נינהו וכו' לא מצטרף או דלמא כיון דקרבנן שוה מצטרף. ואת"ל כיון דקרבנן שוה מצטרף, מיעוט בחלב ומיעוט בעבודת כוכבים מהו, הכא ודאי אין איסורן שוה ואין קרבנן שוה או דלמא כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף, תיקו.

מסתפקת הגמ' אי יש צירוף בין שתי הוראות של ב"ד כשבסך הכל חטאו רוב הקהל, האם להביא פר או לא. והספק האחרון הוא באופן שחטאו בשני שמות שונים וגם בחיוב קרבן שונה, שכן בחלב חייבים בפר לחטאת, ובעבודה זרה חייבים בפר לעולה ושעיר לחטאת. והבעיא לא נפשטה.

וצ"ב לפי ההו"א שמצטרפים, איזה קרבן יביאו. וכן הקשו בתוס' (בד"ה והורו שעכו"ם מותרת) צ"ע מה יביאו כיון שאין קרבנותיהן שוין אם יביאו קרבן דעכו"ם וגם דחלב או לא.

וגם במאירי כתב דצריך לשאול איזה קרבן הם מביאין (אם מצטרפים). ודבר זה ראיתי בו מחלוקת גדולה בין המפרשים. יש אומרים שדנים אותם כאילו שכולם חטאו בחלב וכולם בע"ז ומביאים פר על החלב ושעיר (היינו פר ושעיר) על הע"ז. וגדולי המפרשים פ' שהם מצטרפין להוציא את כולם מדין קרבן הדיוט ופוטרין אותם לגמרי, ואין הדברים נראין כלל. ויראה לי עיקר הדבר שהם מצטרפין לקרבן חלב שהרי הוא גם כן בע"ז כענין האמור בדיני ממונות יש בכלל מאתים מנה, ומביאין פר לכל שבט שהרי בע"ז ג"כ דינו בפר ואין מביאין שעיר שהרי לא חטאו רובם להיות בני שעיר.

ודבריו צ"ע דהא בע"ז חייבים בפר לעולה ובחלב חייבים בפר לחטאת, ומה שייך כאן בכלל מאתים מנה. ועוד הביא המאירי שגדולי המחברים (הרמב"ם) כתבו שאף בזו מצטרפים. ונראה טעם שלהם שאין גורסין כאן תיקו אלא שמשיבין שאלה זו עם שאלה שאחריה באם תמצא לומר, כלומר את"ל אידי ואידי בכרת הוא, הורו ב"ד ומתו וכו', וכבר ידעת כל שבאם תמצא לומר הלכה היא ברוב המקומות.

הרמב"ם (פ"ג שגגות ה"ד) כתב הרי אלו מצטרפין אע"פ שהיתה להן ידיעה בינתים. והשיג הראב"ד וז"ל א"א בעיא ולא איפשיטא היא, ולא ב"ד מייתו ולא ציבור מייתו.

וכן הקשה בכס"מ בעיא דלא איפשיטא, וכיון דספיקא היא הו"ל לפסוק דבין ב"ד בין הם פטורים מן הקרבן. ולפיכך יש לתמוה על פסק רבינו. וכבר השיגו הראב"ד. ועל כרחך לומר שנוסחא אחרת היתה לרבינו או שנדחוק לומר שיתנו ויאמרו אם אנו פטורים הרי זה נדבה וצ"ע.

ובלח"מ כתב כהמאירי שכנראה היתה לרמב"ם גירסא אחרת בגמ' ולא גרסו תיקו אלא את"ל כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף, הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל ומתו ב"ד וכו', ופסק כאת"ל.

אמנם בקרית ספר כתב ואע"ג דסלקא בתיקו כתב הרב ז"ל שמצטרפים וכו' אע"ג דמיעוט בחלב ומיעוט בע"ז אין איסורן וקרבנן שוה אפילו הכי מוטב שיצטרפו ויביאו פר כל שבט ממה שיביאו כל אחד קרבן חטאת דאיכא חשש טפי בהבאת חולין לעזרה כשיביאו כל אחד קרבן חטאת ממה שיביאו כל השבטים שנים עשר פרים. והראב"ד ז"ל כתב דלא ב"ד מייתו ולא ציבור מייתו ר"ל לא ב"ד פר לכל שבט ולא ציבור כל אחד מן החוטאים משום חשש חולין לעזרה. אי נמי לא ב"ד מייתו אליבא דר"מ ולא ציבור מייתו אליבא דרבי יהודה כלומר דלא מצטרפים ומוקמינן להו אחזקתייהו דמייתי כל חד חטאת כדיניה.

מבואר בקרית ספר שהרמב"ם גרס תיקו וס"ל שהיות ויש ספק עדיף שיביאו פרים מאשר יביאו אלפי קרבנות יחיד שאז יש בזה יותר חששות של חולין בעזרה. ובאי נמי נקט להפך, שיש חזקה שחייבים כאו"א

חטאת ורק אם יש חיוב על הציבור פקע חיובם ומביאים פר, וכאן שיש ספק אם יש קרבן ציבור נעמידן אחזקתייהו ויביא כאו"א חטאת יחיד.

ובקהלות יעקב (סי' ג) כתב דאין זה תימא כ"כ אי נאמר דמצטרפין דקאמר הרמב"ם היינו להביא פר ולא שעיר דפר בא על כל עבירה דחייבי כריתות ואפשר להביאו גם עבור ע"ז רק דאם חטאו הרוב בע"ז אז חלות הדין של הבאת קרבן ע"ז מפקיע מהם דין פר העלם דבר אבל היכא דא"א לחול חיוב פר ושעיר כגון שהן המיעוט י"ל דשפיר מצטרפין עכ"פ לרוב ציבור לענין פר כי כולם חטאו בחטא כרת ע"פ הוראת ב"ד.

מאידך, בר"י קורקוס ביאר דמצטרף דכתב רבינו היינו לומר שאין הציבור חייבין חטאת כיחידים אבל לחייב ב"ד אי אפשר, עי' בדבריו.

וגם בחי' רבנו חיים הלוי כתב דהא דפסק הרמב"ם דמצטרפי הוא רק לענין זה שלא יהא נחשב כיחיד שעשה בהוראת ב"ד דקיי"ל דחייב אבל אה"נ דגם קרבן ציבור לא מייתי. והתוס' הקשו והלא אין קרבנן שוה, ואיזו קרבן יביאו אם יצטרפו. ולכאורה י"ל דגם האיבעיא דגמ' קאי לענין אם היחידים חייבין דאם יצטרפו הויין ציבור שעשו בהוראת ב"ד דפטורין משא"כ אם לא מצטרפי הוי יחיד שעשה בהוראת ב"ד דחייב. וי"ל דמש"ה סתם הרמב"ם דמצטרפין משום דמקרבן ציבור בלא"ה פטורין אף אי נימא דמצטרפין דאיזו קרבן יביאו כקושיית התוס', וכל האיבעיא היא רק לענין קרבן יחד.

וכתב הגר"ח להסתפק בעיקר הך דינא דציבור שעשו בהוראת ב"ד שפטורין מקרבן יחיד אם הטעם משום שחייבין בקרבן ציבור וא"כ נמצא דהקרבן ציבור הוא שפוטין מקרבן יחיד או דנימא דהוי דין בפני עצמו דציבור שעשו בהוראת ב"ד פטורין, ושני דינים נפרדים הם בהוראת ב"ד, חדא דפטורין מקרבן יחיד והשנית דחייבין בקרבן ציבור ולא דהקרבן ציבור הוא שפוטין מקרבן יחיד.

וביאר הגר"ח שמצד אחד מצאנו שאם הציבור כבר הביא פר ואח"כ חטא יחיד כי לא ידע, שודאי לא יצא בקרבן ציבור שהרי עדיין לא חטא כשהביאו אותו, ובכל זאת הוא פטור. וע"כ דאין הקרבן הפוטר. ומאידך כשהורו ב"ד ושכחו במה הורו, חייבים היחידים למרות שעשו ע"פ ב"ד כי אינם מביאים פר. ומשמע שרק הבאת הפר פוטרת. וכתב לחלק דבציור הראשון הוא מצטרף לחיוב הציבור רק שכבר הביאו ולכן פטור למרות שהקרבן לא כיפר לו אבל בציור השני אין חיוב פר כלל כי שכחו במה הורו ולכן חייב כל אחד. ויוצא דאם עצם החטא דין קרבנו הוא של ציבור שפיר מיפטר מקרבן יחיד גם אם בפועל לא יביאו קרבן ציבור. ולכן גם במיעוט שאכלו חלב ומיעוט שאכלו דם דמצטרפי היינו שמעיקר הדין חייבים בקרבן ציבור אלא דבשני חטאים שונים אין צירוף לחיוב קרבן אחד, ולא מועיל צירופם אלא רק לענין שעיקר החטא שלהם חל בו דין העלם חטא של ציבור, וזה מועיל לפוטין מקרבן יחיד אבל מ"מ קרבן ציבור לית כאן. ולכן פסק הרמב"ם דמצטרפי דגם אם מצטרפי פטורים מקרבן ציבור וכל האיבעיא היא רק לענין אם חייבים בקרבן יחיד, ובזה כיון דנשאר בספיקא פטורין גם מקרבן יחיד. והראב"ד ס"ל דאם מצטרפין חייבין גם בקרבן ציבור וזהו שהשיג דהו"ל למפסק דדין צירופן ספיקא כי היכי דליפטרין בין מקרבן יחיד בין מקרבן ציבור. מבואר בגר"ח שאין הקרבן ציבור פוטר אלא הדין המחייב קרבן ציבור הוא הפוטר. ומדבריו יוצא שגם במיעוט בחלב ומיעוט בדם שבו יש את"ל דמצטרפי היינו לפטור מקרבן יחיד אבל פר לא יביאו דאין צירוף לשתי עבירות שונות. (וצ"ע למה הרמב"ם השמיט השאלות האלו של האת"ל).

אמנם בגליונות החזו"א על הגר"ח הקשה דהא במיעוט שאכלו חלב ומיעוט שעבדו אין כאן מאורע של חיוב פר העלם דבר ולמה שזה יפטר אותם. וכן הקשה באבי עזרי דאם אין שני חטאין מצטרפין אין יכול לחול על עצם החטא דין חטא של ציבור. אבל הגר"ח למד שזה גופא התחדש בגמ' שיש צירוף לגבי חיוב למרות שאין הבאת פר בפועל, דסוף סוף רוב הקהל חטאו ע"פ הוראה של ב"ד וזה בעצמותו מחייב קרבן, והגם שא"א להביא בפועל אבל עצם החיוב פוטר מקרבן יחיד.

גם באור שמח כתב דמצטרפין היינו להיפטר מהחיוב של היחיד דודאי אין צד שיצטרפו להתחייב קרבן ציבור היות וכ"א חייב קרבן אחר (בחלב ועבודה זרה). אלא דמדבריו משמע שהפוטור אינו מחמת החיוב קרבן של ציבור אלא עצם זה שרוב עשו ברשות ב"ד אין חיוב דקרבן יחיד.